

Ånge
kommun

Areella näringar

Areella näringar

Senast uppdaterad 2023-07-14

Innehållsförteckning

Areella näringar i Ånge kommun	4
Jordbruk	5
Skogsbruk	6
Rennäring	7
Jakt och Fiske	7
Lagar, regler och normer	9
Mål, planer och program	10
Internationell- och nationell nivå.....	10
Regional nivå.....	10
Lokal nivå.....	10
Läs mer	11

Areella näringar i Ånge kommun

Areella näringar är ett samlingsbegrepp för näringar som använder naturens resurser på land och i vatten för att kunna bedriva sin verksamhet. Hit räknas exempelvis jordbruk, skogsbruk, fiske, jakt och rennäring. Areella näringar är ofta en stor del av kommunernas yta och är därför viktigt att beakta vid exempelvis översiktsplaneringen. De produkter som de areella näringarna producerar är ofta viktiga för Sverige nationellt.

En stor del av landets skogsbruk och rennäring återfinns i huvudsak i norra Sverige och de stora jordbruken i huvudsak i södra Sverige. De markområden som används av areella näringar har ofta många andra viktiga värden, exempelvis är dessa av intresse för friluftsliv, landskapsbild, är kulturmiljöer eller viktiga för biologisk mångfald. Klimatförändringarna kommer att påverka de areella näringarna i framtiden, dels genom högre temperaturer, mer nederbörd samtidigt som mer perioder av torka kan försvåra näringarnas möjligheter att fortsatt bedrivas på samma sätt som tidigare. I ett framtida klimat kommer även dessa mark- och vattenområden även att få en allt viktigare roll, dels för Sveriges självförsörjningsgrad likväl som att bromsa negativa effekter av ett förändrat klimat.

Ånge kommun består av en yta av 306 648 hektar. Markanvändningen på den här ytan är i huvudsak skogsmark. Resterande delar består av vatten, öppen myrmark och bebyggda områden enligt Ånge kommuns statistik från 2022 (Försörjningsbalans Ånge kommun). Jordbruksmarken i Ånge kommun är begränsad och odlar främst lokala grovfoderproduktion till nötkreatur. Det är en liten del av Ånges mark är aktiv odlingsmark, det huvudsakliga beståndet ligger utmed Ljungans dalgång.

Figur 1: Kommunens landareal uppdelad på användning (Källa: Försörjningsbalans Ånge kommun 2022).

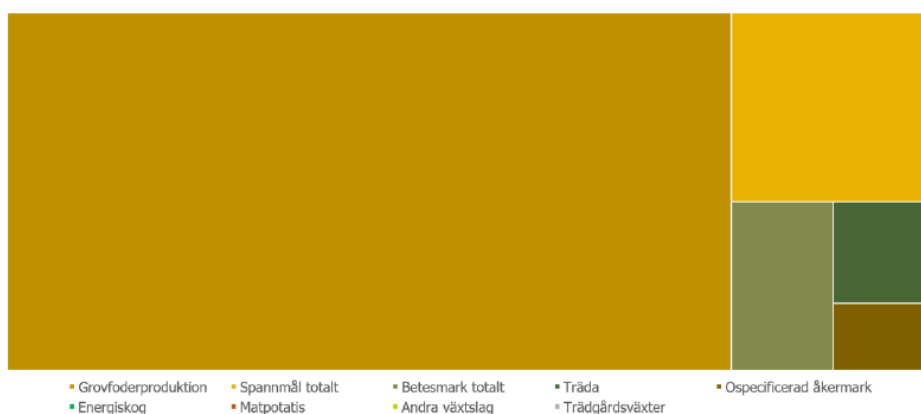
Jordbruk

Jordbruket är en näring av nationell betydelse. Jordbruksmark kan delas in i åkermark och betesmark. Den mark som används till bete eller vall lämpar sig ofta inte för odling av livsmedel. Djuren omvandlar bete och vall till livsmedel i form av kött, ägg och mjölk.

Skötsel av jordbruksmark är däremot huvudsakligen markägarens ansvar. Markägaren är skyldig att följa lagstiftningen med krav på miljöhänsyn då jordbruket kan påverka både den lokala miljön, långsiktiga klimatförändringar och människors hälsa. Jordbrukslandskapet hyser dessutom stora kultur- och naturvärden och är värdefullt för landskapsbilden och tillgången till rekreationsmark. Jordbruket och det öppna landskapet förutsätter att det finns aktiva lantbrukare som hävdar marken. Det är därför viktigt att förstå förutsättningarna för en konkurrenskraftig jordbruksnäring för att förstå hur användningen av jordbruksmarken kan komma att förändras men också för hur kommunen kan planera för att främja jordbruket.

Jordbruksföretagen och lantbruksdjuren i Ånge har succesivt minskat. Nedläggningen av lantbruken beror på många olika samvarierande faktorer. Exempelvis är det generellt sett svårare att bedriva jordbruk i norra Sverige i och med ett hårdare klimat och kortare odlingsäsong. Topografin och de glesa strukturerna medför att det är svårt att få ihop större brukningsarealer då det är långt mellan åkrar och brukningscentra. Dessutom behöver lantbrukarna även anpassa sig till olika utmaningar såsom en nyckfull jordbrukspolitik, marknadsanpassning, världsmarknadspriser, kapitalintensiva investeringar, omfattande regler och lagkrav att följa, klimatförändringar, brist på arbetskraft samt ett minskande intresse från unga att ta över. De jordbruksföretag som överlever är oftast de som specialiserar sig och växer med allt större produktionssystem och brukningsarealer för avsalu till större grossister. En annan strategi är att nischa sig och satsa på andra mervärden som exempelvis andelsjordbruk, lokal mat, smakupplevelser som riktar sig direkt till konsument eller den växande besöksnäringen. Därutöver är det många jordbruksföretag som kombinerar jordbruket med andra verksamheter för att öka sin konkurrenskraft.

Jordbruksmarken används till:

Figur 2: Kommunens jordbruksmark uppdelad på användning. Källa: Försörjningsbalans Ånge kommun 2022.

Denna utveckling av jordbruket väcker frågor kring en tryggad livsmedelsförsörjning. Jordbruksmark är en begränsad resurs med avgörande betydelse för att trygga livsmedelsförsörjningen inom landet och syftet med bestämmelsen är att säkerställa en långsiktig hushållning av denna resurs. Jordbruksmark är inte enbart av intresse ur ett nutida produktionsperspektiv, utan även framtida. Samtidigt är en ökad nationellt samarbete väsentlig för att hela Sverige ska leva och klara av framtidens försörjningsbalans och eventuella kriser. Sveriges kommuner har olika landskap och geografiska förutsättningar att producera livsmedel, energi, drivmedel, industrivaror samt andra näringsmedel och produkter som behövs i den nationella försörjningen. Ånge kommun bör därför ta hänsyn till den lokala produktionen, samtidigt som kommunen gynnar den geografiska utvecklingen av lokalsamhällena.

Utmed Ljungans dalgång finns en långsiktig byggnadstradition, där geologiska förutsättningar skapat en attraktiv boendemiljö. Boplatser har placerats i skogsbrynet på stabila moränmarker, och brukbara ler- och siltjordar i dalen mot älven har gynnat ett odlingslandskap. Viljan att bygga i anslutning till vattnet är därför inget nytt i den lokala bostadsutvecklingen, samtidigt uppstår en intressekonflikt mellan intressena att bevara bördig jordbruksmark och utveckla attraktiva boendemiljöer.

Skogsbruk

Skogen täcker en avsevärd del av kommunens landareal och är en viktig del i kommunens näringsverksamhet och historia. Skogens gröna guld upptäcktes för trävaruindustrin i mitten av 1800-talet, men skogen var långt innan dess en stor resurs för människorna i Medelpads inland. I kommunen finns flera järnframställningsplatser från äldre järnålder, samt otalet fäbodrar som minner om den tid då boskapsskötselns var en av de viktigaste näringarna i trakten. Här finns också många skogsfinska byar med anor från 1600-talets skogsfinska etablering. Byar som idag i huvudsak består av mindre gårdsheter. Med järnbruketableringen under 1700-talet ökar efterfrågan på kol och allt fler kom att livnära sig som skogsbrukare med kolning och skogsarbete som största inkomst. Kolbottnar och kojlämningar finns idag skyddade som fornlämningar och lämningar finns överallt i skogarna runt Ånge. Under 1800-talet ökar Sveriges befolkning och industrialiseringen är ett faktum. Skogsråvaran blir högt efterfrågad och flottningsleder byggs ut i takt med att skogsarbetet ökar i hela västra delen av Medelpad.

Skogen har under lång tid givit goda intäkter för privata och statliga markägare i Ånge kommun. Påverkan från naturkatastrofer har dock på senare år påverkat delar av skogsbruket i Ånge kommun negativt. Två stora stormar (år 2011 och 2013) har drastiskt påverkat innehavet av äldre skog (som föll ner eller blev skadad i olika nivåer/former). Efterarbeten samt upprustningen av den nya skogen har kraftigt påverkat ekonomin. En ålderssvacka har uppstått som vi inte haft tidigare (på över 100år). Stora ungsogsröjningar har inletts för att trygga skogens framtida produktionsvärden. Trots bortfall för framtida intäkter från skogen, hämtar vi hem ospecificerade värden i form av folkhälsa genom att tillgängliggöra skogen för friluftsliv och rekreation. Skogsmarken kommer också fortsättningsvis att vara viktig både för skogsindustrin, jakt, friluftsliv och som markreserv för bebyggelseutveckling. De

större skogsområdena i inlandet kommer i framtiden att få en ökad betydelse för vildmarksturism. Skogen producerar förutom virke och papper även biobränsle i en ökad omfattning.

Rennäring

Renskötseln är en näring som i Sverige är förbehållen samerna. Renskötseln tillsammans med jakt och fiske har det samiska folket förvärvat rätten till genom urminnes hävd.

Aktuella samebyar i Ånge kommun;

- Kärnområde, Gråsjön, Jovnevaerie sameby. Område mellan E14, kommungränsen Östersund och Skallsjön.
- Kärnområde, Sidsjö, Jovnevaerie sameby. Område mellan kommungränsen Östersund och Helvetesbrännans naturreservat.

Dessa utgörs av både enskilda och sinsemellan delade vinterbetesmarker även kallat sedvanemark, som enbart får användas till renbete under tiden 1 oktober – 30 april. Dessa betesområden kan ha en avgörande roll för renarnas överlevnad under vinterbetesperioden när det exempelvis blir isbildning på marken, vilket blivit allt vanligare med klimatförändringarna.

I norra delarna av kommunen finns områden som är utpekade som riksintressen för rennäring. Eftersom renen är ett vandringsdjur som rör sig efter årstidsväxlingarna och utifrån betestillgången är rennäringen en flexibel näring.

Markanvändningen varierar således med årstid och faktiska förhållanden som temperatur, snödjup, vind, betestillgång, rovdjursförekomst, konkurrerande markanvändning med mera. Exempel på markintressenter som kan störa rennäringen är skogsbruket, turism och friluftsliv. I och med renhjordens förflyttningar finns det inom renskötselområdena utpekade områden exempelvis: strategiska platser, flyttleder, övernattningsställen, svåra passager och trivselområden, vilka har stor betydelse för möjligheterna att bedriva rennäring och är därmed viktiga att skydda.

Rennäringen möter ofta konflikter med andra delar av samhällsplaneringen, exempelvis kan transportleder med mycket trafik resultera i skador både för rennäringen samt trafikanter. Större vindkraftsetableringar kan ofta göra anspråk på områden som periodvis används som renbetesmarker, vilket skapar konflikter och kräver avvägningar inom den fysiska planeringen. Även utbyggnader av elnätet (inte minst för vindkraften) skapar barriärer för renskötseln.

Jakt och Fiske

All jakt i Sverige regleras utifrån jaktlagstiftningen. I jaktlagen anges att allt vilt är fredat. För fredat vilt gäller fredning även för deras ägg och bon. Det innebär att vilt endast får jagas om det tillåts enligt jaktförordningens bilagor. Länsstyrelsen har en viktig roll i jakt- och viltfrågor och arbetar bland annat med att informera jägare och markägare, registrera jaktområden, tilldela licenser samt samla in och

sammanställa avskjutningsstatistik. Jakt och viltvård är en del av naturvården på Ånge kommuns mark, där målet är att bevara en art- och individrik fauna på lämplig nivå. Skydds jakt bedrivs där skada eller säkerhetsrisker uppstår. Främja jakt och viltvård i samhällsplaneringen Inom ramen för samhällsplanering kan viltbiotoper främjas genom åtgärder som t.ex. viltstängsel och siktröjning, hänsyn vid planering av det rörliga friluftslivet, krav på begränsad kemikalieanvändning och giftutsläpp och att exempelvis vägdragning belysa barriäreffekter för vilt och föreslå anläggning av faunapassager.

Ånge kommun har 21 fiskevårdsområden som består av artrika sjöar, forsar, tjärnar och vattendrag. Det finns något för alla typer av fiskare oavsett om du flugfiskar eller bara vill meta från en båt. Områden för fiske i Ånge kommun:

- Stensjö kortfiskeområde
- Haverö Fiskevårdsområde
- Snöbergs FVO
- Ånge FVO (Helvetesbrännans naturreservat)
- Öbys SFF
- Harråns FVO
- Borgsjö mellersta FVO
- Tälje Näsets FVO (Torrningen i Jämtgaveln)
- Borgsjöbyns FVO (Övriga Jämtgavelns naturreservat)
- Västana-Östby FVO
- Ljunga södra FVO
- Ede – Boda FVO
- Bjuråker-Norrbo FVO
- Komsta Åse FVO
- Skärvåns FVO
- Roggåns FVO
- Saxen-Munktorp FVO
- Munkbysjöns FVO
- Nedre Gimåns FVO
- Gissjö FVO (fiske utan fiskekort tillåtet)

Lagar, regler och normer

Det är framför allt **Miljöbalken** som innehåller lagstiftning om hur vi ska ta hänsyn till naturresurser och areella näringar, exempelvis i samband med fysisk planering och exploatering. Grundläggande bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden (inklusive riksintressen) regleras i 3 kapitlet Miljöbalken, medan särskilda områden hanteras i 4 kapitlet. **Plan- och bygglagen** anger också att riksintressen (som i vissa fall berör areella näringar såsom jordbruk eller rennäring) ska vägas in i översiktsplaneringen. Enligt 3 kap. 4 § miljöbalken är jordbruk en näring av nationell betydelse. Brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Med väsentligt samhällsintresse avses bl.a. bostadsförsörjning. Det svenska yrkesfisket regleras till största delen av den gemensamma fiskeripolitiken, som beslutas inom EU. Det finns också ett flertal nationella lagar som reglerar fisket. Havs- och vattenmyndigheten är ansvarig myndighet. Rennäringslagen (SFS 1971:43) reglerar renskötselrätten.

Mål, planer och program

Internationell- och nationell nivå

Flertalet mål i Agenda 2030 har i flera avseenden kopplingar till de areella näringarna. EU:s gemensamma jordbrukspolitik har stor inverkan på Sveriges jordbruk.

Den nationella livsmedelsstrategin antogs 2017 omfattar hela livsmedelskedjan, och gäller fram till år 2030. Det övergripande målet med strategin är en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala produktionen av livsmedel ökar, samtidigt som landet når relevanta miljömål.

De nationella miljömålen som berör areella näringar är många med i huvudsak omfattas: Levande skogar, ett rikt odlingslandskap, levande sjöar och vattendrag, hav i balans samt levande kust och skärgård.

Regional nivå

Västernorrlands livsmedelsstrategi utgår från den nationella strategin, som tagits fram av regeringen, och lyfter våra regionala utmaningar och möjligheter. Länsstyrelsen Västernorrland har tillsammans med Region Västernorrland och Lantbrukarnas riksförbund (LRF) drivit det operativa arbetet och representanter från livsmedelskedjan, länets kommuner, forskning och akademi har varit involverade i framtagandet under 2020–2021. Strategin pekar ut tre prioriterade områden att arbeta vidare med för att utveckla livsmedelskedjan i vårt län; regler och villkor, konsument och marknad, samt kunskap och innovation.

Lokal nivå

Landskapsanalys Ånge kommun (2023) berör landskapets struktur, karaktär och känsliga områden, där rekommendationer för landskapets bevarande och utformning bevaras.

Ånge kommun Visionen 2030 (2019/2020) vars syfte är att ge en bild av näringslivet i Ånge kommun och vad som kommer krävas av omvärlden och platsen Ånge kommun för att företagen ska nå sina visioner och mål.

Läs mer

Landskapsanalys Ånge kommun (2023)

Vision Ånge kommun 2030, Perspektiv från Näringslivet

Försörjningsbalans Ånge kommun (2022)